

Özgün Makale (Nicel Araştırma)

Unique Article (Quantitative Research)

Geliş Tarihi – Submitted: 10.12.2020

Kabul Tarihi – Accepted: 26.12.2020

Atıf Bilgisi / Reference Information

Çalgı, B. (2020). Babanın ev işlerinde ve çocuk bakımında sorumluluk alması ile annenin duygusal ve fiziksel istismarı arasındaki ilişki. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 20 (1), 35-51.

BABANIN EV İŞLERİNDE VE ÇOCUK BAKIMINDA SORUMLULUK ALMASI İLE ANNENİN DUYGUSAL VE FİZİKSEL İSTİSMARI ARASINDAKİ İLİŞKİ¹

Berna ÇALGI²

ÖZET

Bu çalışmada çocuk istismarının anne odaklı araştırılmasında, yeni doğan bebeğin bakımında bir yetişkinin gözetimine ve ilgisine bağımlı olarak yaşaması ve bu bakım veren kişinin genelde anne olması kabulünden yola çıkılmıştır. Bu odakta annenin çocuğa şiddet uygulamasında annenin ev içi işlerde ve çocuğun bakımı konusunda sorumlulukları baba ile paylaşmasının şiddet davranışını arttırıcı/azaltıcı etkileri anlaşılmasına çalışılmıştır. Araştırma, tanımlayıcı bir araştırmadır. Araştırmanın evreni, Gaziosmanpaşa Taksim Eğitim ve Araştırma Hastanesine başvurmuş ve 0-11 yaş arası çocuğa sahip olan annelerdir. Araştırmanın anket formunun oluşturulmasında 2013 yılında Bernard van Leer Vakfı, Boğaziçi Üniversitesi, Hümanist Büro ve Frekans Araştırma tarafından yapılan “Türkiye’de 0-8 yaş arası çocuğa yönelik aile içi şiddet araştırması” başlıklı çalışmada kullanılan anket soruları temel alınmıştır. Yapılan analiz sonucunda babanın ev işlerinde sorumluluk alma oranı en yüksek çocuklarla

¹ Bu çalışma yazarın “Annelerin Çocuklarına Yönelik İhmal ve İstismar Davranışı: Gaziosmanpaşa Taksim Eğitim ve Araştırma Hastanesi Örneği” isimli yüksek lisans tez araştırma verilerinin bir alt başlığına dayanmaktadır.

² Araştırma Görevlisi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, e-posta: berna.calgi@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6796-7708

ilgilenmek maddesinde %58 ve ev için alışveriş yapmak maddesinde %46 bulunmuştur. Babanın çocuk bakımında sorumluluk alması en çok %42 oranıyla çocukla oyun oynamak ve beraber gezmek maddelerinde benzer oranlarla bulunmuştur. Ayrıca babanın ev işlerinde sorumluluk alması ile annelerin çocuklarına yönelik ihmal davranışı [$\chi^2 (1, N=100) = 5,91; p=,015$] ve annelerin çocuklarına yönelik düşük düzey duygusal şiddet uygulaması [$\chi^2 (1, N=100) = 9,35; p=,002$] arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: ihmal, istismar, anne, baba, ev içi sorumluluk

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE FATHER'S RESPONSIBILITY IN THE HOUSEHOLD AND CHILD CARE AND THE EMOTIONAL AND PHYSICAL ABUSE OF THE MOTHER

ABSTRACT

In this study, the mother-oriented investigation of child abuse is based on the acceptance that the newborn baby lives dependent on the care and attention of an adult and that this caregiver is generally a mother. In this focus, it is aimed to understand the increasing / decreasing effects of the mother's sharing the responsibilities in domestic work and caring for the child with the father in the mother's use of violence against the child. Research is a descriptive research. The population of the study is the mothers who applied to Gaziosmanpaşa Taksim Training and Research Hospital and have children between 0-11 years old. In the creation of the research questionnaire, Bernard van in 2013 study, focus on family violence research for children aged 0-8 years old in Turkey, was based on. As a result of the analysis, the father's rate of taking responsibility in housework was found to be 58% in the item dealing with children and 46% in the item shopping for the house. Father's taking responsibility in childcare was found with similar rates in the items of playing games with the child and traveling together with the highest rate of 42%. In addition, a significant relationship was found between father's taking responsibility in housework and negligent behavior of mothers towards their children and mothers' low-level emotional violence against their children.

Key words: neglect, abuse, mother, father, domestic responsibility

GİRİŞ

Şiddetin Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2015) tarafından yapılan tanımında, “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması” durumu olarak yer verilmektedir. Bir çok boyutta -sözel, duygusal, fiziksel, cinsel- kendini gösterme şekli olan şiddet kavramı en içkin yaşantıların paylaşıldığı aile içinde de görülmektedir (Polat, 2000). Aile içi şiddetten bahsedildiğinde, bu konunun merkezinde genellikle kadınlara ve çocuklara yönelik şiddet yer almaktadır. Zira şiddet uygulayanlar yaklaşık %95 oranla erkek, şiddete maruz kalanlar yaklaşık %90 oranla çocuklar ve kadınlardır (Polat, 2000). Fakat yapılan bazı çalışmalar (Karasu ve Bilgen, 2017; Paoviloinen vd., 2001; alışkan vd., 2019) çocukların çoğunlukla anneleri tarafından ihmal-istismar davranışına maruz kaldığını göstermiştir (ICN, 2001).

Çocuklarına ihmal-istismar davranışında bulunan anne-babaların, yalnızlık duygusu içinde olan, yaşadıkları sosyal çevreden memnun olmayan, duygusal destek mekanizmaları bulunmayan, zaman zaman çocukların fiziksel bakımında yakın çevresinden destek alma şansı olmayan ebeveynler oldukları görülebilir (Yenibaş ve Şirin, 2007: 49). Bu tür aileler sosyal yaşamdan izole yaşamakta, çevreleriyle kısıtlı ilişki kurabilmekte, kendilerini toplumdan soyutlanmış hissetmektedir. Bu durum ebeveynlerde stres unsuru olup, çocukların ihmal-istismarına neden olabilmektedir.

Annenin ev içi rollerde ve çocuk bakımında geleneksel bakım veren rolünü üstlendiği toplumsal ve çoğu zaman evrensel olarak yorumlanabilecek roller zaman içinde dönüşüme uğramakta fakat geleneksel rol dağılımı baskın durumunu devam ettirmektedir. Kültürel, sosyal, ekonomik özelliklere göre farklılıklar gözlense de hemen her toplumda cinsiyet rollerine dayalı davranış kalıplarının kız ve erkek çocuklarına gündelik yaşam pratikleri içinde sosyalleşme ile verildiğini söylemek yanlış olmaz (Dökmen, 2004). Bunun devamında eşler arasındaki ev içi işlerde kadının sorumluluk aldığı, babanın evin geçimini sağlamaya çalıştığı cinsiyetçi roller karı-koca üzerinden de sürdürülmektedir. Ancak günümüzde çalışma biçimlerinin işgücü ve işletme yapıları kadar aileleri de, etkileyerek bireylere iş-aile yaşamı arasındaki gerilim ile çatışmayı azaltabilecek fırsatlar sunması aile içinde kadın-erkek sorumluluklarının eşit dağılmasını güçlendirmektedir. Kadınların bilhassa annelerin emek piyasasına

girmesiyle, erkeğin ekmek kazandığı aile modeli değişmekte her iki ebeveynin çalıştığı iki gelirli aile sayısı artmaktadır (Kul Parlak, 2016).

Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi bünyesinde ‘Türkiye’de Ataerkillik, Kapitalizm ve Erkeklik İlişkilerinde Biçimlenen Babalık’ başlıklı çalışmasında Bozok (2018), “Baba olmanın ve babalık yapmanın, günümüz Türkiye’sinde sıradan bir günün karakalem bir eskizinde, bir erkek olarak baba sabahdan gece geç saatlere kadar evin dışında olan, iş yerinde çalışan, arabasıyla seyahat eden, görece özerk, çok istese de genelde çocuklarına fazla yakınlaş(a)mayan, çocuklarının küçüklüğünde onların bakımında fazla sorumluluk almayan (mesela altlarını değiştirmeyen), çocuklarıyla genelde evin dışına, okula veya onların geleceklerine dair ilişkiler kuran, duygularını rahatça belli edemeyen, çocuklarıyla ve eşiyile ancak televizyon izlerken vakit geçiren, zaman zaman eşine ve çocuklarına sevgi gösterme kadar şiddet kullanma ihtimali de olan, ev işleri ve çocuk bakımını anne – ev kadını konumundaki karısına bırakmış, evde pek ev işi yapmayan ama “ailenin reisi” ve “evinin direği” konumunda bir figürdür” olarak betimlemiştir.

Sigmund Freud’un babanın çocuk ile bilinçdışı çatışmalarına odaklanan çalışmalarından bu yana günümüze, baba olmak ve babalık yapmak üzerine, 19. yy son yıllarından itibaren, sosyal bilimlerde, hukuktan antropolojiye ve sosyolojiye değin uzanan yelpazede oldukça geniş bir literatür bulunmaktadır (Lamb 2010, 1). Bunlara göre, günümüzde öne sürülen argümanlarda geleneksel olarak nitelendirilen toplumlardaki erkeğin ailesinin bakımını sağladığı model: erkeğin ekmek kazandığı aile modeli (breadwinner family model) artık daha fazla işlevsel görülmemektedir ve babaların çocuklarına daha fazla ilgi gösterme eğilimi daha önemli görülmekte ve öne çıkmaktadır (Bozok, 2018). Evrensel düzeyde babalıkla ilgili kültürler arası kıyaslama yapan State of the World Fathers (Dünya Babalarının Durumu) raporuna göre, bir yandan “sert ve sorgulanamaz baba” imgesi dönüşmeye/dağılmaya giderken, “çocuklarına ilgi gösteren candan baba” imgesi önem kazanmaktadır (Levtov, van der Gaag, Greene, Kaufman ve Barker, 2015). Babanın evrensel düzeyde değişen ilgi gösteren rolü, çocuk bakımında babanın salt evin geçimini, çocuğun yiyecek-barınma-eğitim ihtiyacını karşılayan geleneksel baba rolünden; çocuğun duygusal ihtiyaçlarını da gözeten baba rolüne geçmesi olarak da değerlendirilmelidir. Bu durum kadının emek piyasasına girmesiyle aile içindeki rol ve sorumlulukların değiştiğini ifade etmektedir. Aile içindeki görev ve sorumlulukların paylaşımı, aile içindeki rollerin -

kadının da çalışma hayatına geçmesiyle- daha akışkan hale gelmesi anne-baba-çocuk için biyopsikososyal anlamda bütünsel bir iyilik halini de getirmektedir. Ailenin bu dinamik yapısı çocuk bakım rollerinde aile bireyleri için destekleyici olduğu boyutta her bir aile üyesinin ruhsallığını sağlıklı kılarken zorlayıcı ve yıkıcı olduğu boyutlar da ise ihmal ve istismarın görüldüğü aile içi ilişkileri, çarpık-yorucu-zorlayıcı ilişki dinamikleri oluşmaktadır.

Bu çalışmada çocuk istismarının anne odaklı araştırılmasında, yeni doğan bebeğin bakımında bir yetişkinin gözetimine ve ilgisine bağımlı olarak yaşaması ve bu bakım veren kişinin genelde anne olması kabulünden yola çıkılmıştır. Bu odakta annenin çocuğa şiddet uygulamasında annenin ev içi işlerde ve çocuğun bakımı konusunda sorumlulukları baba ile paylaşmasının şiddet davranışını arttırıcı/azaltıcı etkileri anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu amaçla evde eş ile olan ilişkilerin dinamiği, ev içi işlerde kadının eşinden algıladığı destek sistemleri, annenin baba ile ortak paylaştığı sorumluluklar üzerinden istismarın oluşmasının nedenleri açıklanmaya çalışılmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışma, olay ve/veya durumların belli bir zaman dilimi içerisinde izlendiği ve bazı değişkenler arası ilişkilerin incelendiği kesitsel araştırma, nedensellik ilişkilerine göre ise tanımlayıcı bir araştırmadır. Araştırmanın evreni, Gaziosmanpaşa Taksim Eğitim ve Araştırma Hastanesine başvurmuş ve 0-11 yaş arası çocuğa sahip olan annelerdir. Araştırma kapsamında örneklem olarak kolayda örnekleme yöntemi benimsenmiş ve 3 aylık dönemde araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 100 katılımcı ile çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın anket formunun oluşturulmasında 2013 yılında Bernard van Leer Vakfı, Boğaziçi Üniversitesi, Hümanist Büro ve Frekans Araştırma tarafından yapılan “Türkiye’de 0-8 yaş arası çocuğa yönelik aile içi şiddet araştırması” başlıklı çalışmada kullanılan anket soruları temel alınmıştır. Burada araştırmanın amacına uygun olan annelerin çocuklarına yönelik uyguladığı şiddetin sıklığı, yaygınlığı, şiddet türleri, yöntemleri ve şiddet uygulamalarına neden olan bireysel, ailesel ve çevresel faktörlerin araştırıldığı sorular belirlenmiş ve buna uygun olarak yapılan ekleme ve çıkarmalar ile anket formu oluşturulmuştur. Araştırma Gaziosmanpaşa Taksim Eğitim ve Araştırma Hastanesi Etik Kurulu’ndan etik kurul onayı alınmıştır. Araştırmada toplanan verilerin analizinde SPSS 20 (Statistical Package for the Social Sciences) programı kullanılmış ve istatistiksel analizi yapılmıştır. Kategorik değişkenler arasındaki grup farklılıklarını değerlendirmek

amacıyla Ki-Kare (χ^2) testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmada ilk olarak araştırmaya katılan annelerin kişisel bilgi formu aracılığıyla toplanan kişisel özelliklerinin dağılımı sunulmuştur. Sonuçlar sıklık ve yüzde üzerinden Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Annelerin Kişisel Özelliklerinin Dağılımı

Yaş Aralığı	Sayı (n)	Yüzde (%)
21-30	60	60,0
31-40	32	32,0
41-50	8	8,0
Eğitim Düzeyi	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yok	10	10
5 yıl	46	46
8 yıl	19	19
11 yıl	15	15
15 yıl	10	10
Annenin Evlenme Yaşı	Sayı (n)	Yüzde (%)
14-17 yaş	18	18
18-24 yaş	70	70
25-36 yaş	12	12
Anne-Baba Çalışma Durumu	Anne Çalışma	Baba Çalışma
Tam zamanlı (Haftada +45 saat)	18	96
Kısmi zamanlı çalışma	2	0
Ev kadını	79	-
İşsiz	1	1
Emekli	0	1
Çalışmıyor kira vb. geçiniyor	0	2
Toplam	100	100

Araştırmaya katılan annelerin yaş ortalaması $30,37 \pm 6,471$ (en az: 21, en çok: 50, ortanca: 29) bulundu. Araştırmada annelerin yaşları gruba ayrılacak şekilde yeniden tanımlanmıştır. Buna göre, çalışmaya katılan annelerin yaşları; %60'ı 21-30 yaş arasında, %32'si 31-40 yaş arasında ve %8'i 41-50 yaş aralığında yer almaktadır. Çalışmaya katılan annelerin %10'u hiç eğitim almamış, %46'sı ilköğretim mezunu iken %19'u ilköğretim mezunudur. Annelerin %15'i lise mezunu ve %10'u üniversite ve üzeri eğitim almış olarak dağılmıştır. Yani annelerin sadece 4'te 1'i ilköğretimden sonra lise eğitimine devam etmiştir. Araştırmaya alınan 100 annenin evlenme yaş ortalaması $20,45 \pm 3,509$ (en az: 14, en çok: 36, ortanca: 20) bulundu. Annelerin %18'i evlilik için yasal sınır olan 18 yaşından önce evlenmişken %70'lik büyük çoğunluk Birleşmiş Milletlerin 'gençlik dönemi' olarak tanımladığı yaş aralığında evlenmiştir. %12'lik oran ile anneler 25-36 yaşları arasında evlendiklerini ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan annelere ayrıca kendilerinin ve eşlerinin çalışma durumu da sorulmuştur. Annelerin %79'unun ev kadını olduğu, babaların ise %96'sının tam zamanlı bir işte çalışmakta olduğu tespit edilmiştir.

Annelere çocukları eğitmek ya da doğruyu öğretmek için kullandıkları yöntemler sorulmuştur. Ayrıca ebeveynlerin kızdıkları davranışları yapma sıklıkları 'Hiç-Nadiren-Bazen- Sıklıkla' seçenekleri ile sorulmuştur. Verilen yanıtlara göre hiç uygulamayanlar 'şiddet uygulamıyor', nadiren-bazen-sıklıkla uygulayanlar 'şiddet uyguluyor' şeklinde yeniden tanımlanmıştır. Aşağıdaki tabloda çocukların kızdıran davranışlarına verilen tepkilerin türleri ve oranları yaş ve cinsiyete göre sunulmuştur.

Tablo 2'ye göre, araştırmada çocuk eğitiminde en çok kullanılan yöntemler; karşılıklı konuşma (%96), doğru ve yanlışın ne olduğunu anlatma (%96) ve azarlamak/bağırarak (%72) olarak bulunmuştur. Yine hatalı davranış sonrası odası gibi yalnız kalabileceği bir mekanda düşünmesini istemek ve yanlış davranışın sürekliliğini engellemek ile cezalandırmak/sevdiği bir şeyi yasaklamak, odadan çıkmasını yasaklamak (%49) ve küsmek/sevmediğini söylemek (%43) bulunmuştur. Annelerin gelişime katkısı olan davranışları (kendi görüşünü ifade etmesine fırsat vermek, davranışların nedenlerini sormak, seçim şansı vermek vb.) ortalama %86 oranında kullandıkları ve bu davranışları daha çok kız çocuklarına uyguladıkları görülmüştür. Çocukların gelişimini olumsuz etkileyen davranışlardan anneler %92'lik büyük bir oranla nasihat etme davranışını uyguladıklarını belirtmiştir. Anketin başlıklı kısmındaki çocuğun eğitiminde

kullanılan yöntemlerin sorulduğu verilerde de çocuğun düşüncelerini ifade etmesini sağlayacak şekilde karşılıklı konuşmak %96 olarak oldukça yüksek bulunmuştur.

Tablo 2. Çocukların Kızdıran Davranışlarına Verilen Tepkilerin Türleri ve Oranları (%)

Verilen Tepkiler	Toplam	0-2 Yaş	2-5 Yaş	5-8 Yaş	8-11 Yaş	Kız	Erkek
GELİŞİME KATKISI OLAN DAVRANIŞLAR							
Davranışın nedenlerini sormak, düşünmesine ve kendi görüşünü ifade etmesine fırsat vermek	87,0	53,8	88,5	100,0	85,7	92,5	80,9
Yapabileceği alternatifleri anlatarak seçim şansı vermek	86,0	53,8	88,5	90,9	92,9	88,7	83,0
Ebeveynin durum karşısında kendi duygusunu söylemesi	85,0	61,5	100,0	87,9	78,6	86,8	83,0
OLUMSUZ ETKİLEYEN DAVRANIŞLAR							
Nasihat etmek	92,0	61,5	96,2	97,0	96,4	94,3	89,4
Yanlış davranışı ödüllendirmek	8,0	0,0	3,8	12,1	10,7	11,3	4,3
Yanlış davranışa göz yummak	17,0	15,4	23,1	15,2	14,3	20,8	12,8
DUYGUSAL ŞİDDET (D1)							
Sevdiği bir şeyi yapmasını ya da arkadaşını görmesini yasaklamak	41,0	15,4	30,8	51,5	50,0	37,7	44,7
Küsmek (aç bırakmak, onu dinlememek vb.) Cezalandırmak için ihtiyacını karşılamamak, odaya kapatmak, kilitlemek	16,0	23,1	11,5	18,2	14,3	7,5	25,5
Bağırarak, azarlamak	71,0	61,5	73,1	78,8	64,3	71,7	70,2
Eşyalarına zarar vermek ya da zarar vermekle tehdit etmek	15,0	0,0	19,2	21,2	10,7	11,3	19,1
DUYGUSAL ŞİDDET (D2)							
Küfretmek, hakaret etmek	10,0	0,0	3,8	18,2	10,7	11,3	8,5
Başkalarının önünde küçük düşürmek	10,0	0,0	11,5	9,1	14,3	15,1	4,3
Terk etmekle, evden kovmakla vb. tehdit etmek	7,0	0,0	3,8	9,1	10,7	11,3	2,1
FİZİKSEL ŞİDDET (F1)							
Tokat atmak ya da terlik vb. fırlatmak	31,0	7,7	15,4	42,4	42,9	30,2	31,9
İtmek, sarsmak ya da saç/kulak çekmek	20,0	7,7	15,4	27,3	21,4	22,6	17,0
FİZİKSEL ŞİDDET (F2)							
Yumrukla ya da bir cisimle vurmak	3,0	0,0	0,0	6,1	3,6	3,8	2,1

Berna Çalgı

Tekmelemek, sürüklemek ya da dövmek	1,0	0,0	0,0	3,0	0,0	1,9	0,0
Boğazını sıkamak ya da bir yerini yakmak	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bıçak, silah gibi aletlerle tehdit etmek ya da bunları kullanmak	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Annelere, çocukların kızdıran davranışlarına son 1 yıl içinde verdikleri tepki türleri soru kâğıdında tanımlandığı şekliyle tek tek sorulmuştur. Bu davranış kalıplarının ne sıklıkta kullanıldığı, bu yöntemi kullananların hangi nedenlerle bu yöntemle başvurmuş olabilecekleri, bu yöntemin ne kadar işe yaradığını düşündükleri ve bu yöntemin çocuğa zarar verme algıları sorulmuştur. Tabloda annelerin kızdıkları davranışlara verdikleri tepki türlerinin sıklığının yaşa ve cinsiyete göre dağılımı alt maddeleri ile ayrıntılı olarak verilmiştir. Buna göre, şiddet uygulanma oranları; D1/düşük düzey duygusal şiddet %52 (n:52), D2/yüksek düzey duygusal şiddet %17 (n:17), F1/düşük düzey fiziksel şiddet %36 (n:36) ve F2/yüksek düzey fiziksel şiddet %4 (n:4) bulunmuştur. Düşük düzey duygusal şiddet (D1) uyguladığını belirten anneler en çok bağırarak/azarlamak (%71) davranışında bulduklarını belirtmiştir. Düşük düzey fiziksel şiddet (F1) uyguladığını belirten anneler %31 oranıyla 'tokat atmak ya da terlik fırlatmak vb.' davranışı en çok kullandıklarını ifade etmiştir. Yüksek düzey fiziksel şiddet (F2) davranışında anneler 'Boğazını sıkamak ya da bir yerini yakmak' ve 'Bıçak, silah gibi aletlerle tehdit etmek ya da bunları kullanmak' davranışlarını hiç uygulamadıklarını belirtmiştir.

Araştırmada babanın sorumluluk olması ile ihmal arasındaki ilişki de incelenmiştir. Ailedeki ihmal durumunu anlamak için anket çalışmasında toplam 7 soru sorulmuştur. Her ihmal maddesinin değeri 1 puan olup ihmal koşullarına 'evet' cevabı verilen maddeler toplanarak endeks puanları (0-7 ortalaması) hesaplanmıştır. Buna göre, ihmal endeks ortalaması 1,49 (ss: 1,1) bulunmuştur ve bu ortalama altında kalanlar eşik altı (ihmal yok); ortalama ve üstünde bulunanlar ise eşik üstü (ihmal var) olarak değerlendirilmiştir. Endekse göre daha yüksek değerler, daha yüksek ihmal düzeyini göstermektedir. İhmal endeksine göre eşik üzeri bulunan yani ihmalin varlığını gösteren oran %49 olarak bulunmuştur. İhmal durumunu anlamak üzere annelere anket içinde 7 farklı soru sorulmuştur. Çocuğa yönelik ihmal sıklığının yaş ve cinsiyete göre dağılımı Tablo 3'te sunulmaktadır.

Tablo 3'teki sorulara göre, annelerin en çok ihmal davranışı uyguladıkları husus %60'lık oran ile çocukların günde 2 saatten fazla TV izliyor olması, bundan sonra en yaygın ihmal davranışı ise çocuğun yanında bir yetişkin olmadan ev dışında geçirdiği zaman konusunda %42'lik oranla görülmüştür. Annelerin en az ihmal davranışında buldukları ihmal maddesi ise %3'lük oran ile çocuğun son bir yıl içinde ciddi yaralanma geçirmesi başlığında görülmüştür.

Tablo 3. Çocuğa Yönelik İhmal Sıklığının Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

İhmal Maddeleri	Toplam	0-2 yaş	2-5 yaş	5-8 yaş	8-11 yaş	Kız	Erkek
Doğumdan sonra sağlık kontrolüne düzensiz götürme, hastalandıkça ya da hiç götürmeme	5,0 (n:5)	0,0 (n:0)	3,8 (n:1)	6,1 (n:2)	7,1 (n:2)	1,9 (n:1)	8,5 (n:4)
Oyun parkında, sokakta, spor sahasında, okul saatleri dışında okul bahçesinde yetişkin olmadan zaman geçirmek	42,0 (n:42)	23,1 (n:3)	23,1 (n:6)	54,5 (n:18)	53,6 (n:15)	43,4 (n:23)	40,4 (n:19)
Günde 2 saatten fazla TV izlemek	60,0 (n:60)	30,8 (n:4)	61,5 (n:16)	69,7 (n:23)	60,7 (n:17)	58,5 (n:31)	61,7 (n:29)
Çocuğun arkadaşlarının çoğunu ya da hiçbirini tanımamak	12,0 (n:12)	7,7 (n:1)	11,5 (n:3)	15,2 (n:5)	10,7 (n:3)	9,4 (n:5)	14,9 (n:7)
Son bir yıl içinde ciddi yaralanma geçirmek	3,0 (n:3)	0,0 (n:0)	0,0 (n:0)	0,0 (n:0)	10,7 (n:3)	1,9 (n:1)	4,3 (n:2)
Son bir hafta içinde 1 saatten fazla en az 1 kez 12 yaş altı başka bir çocukla tek başına evde kalmak	14,0 (n:14)	0,0 (n:0)	7,7 (n:2)	18,2 (n:6)	21,4 (n:6)	13,2 (n:7)	14,9 (n:7)
Son bir hafta içinde 1 saatten fazla en az 1 kez tek başına evde kalmak	13,0 (n:13)	0,0 (n:0)	11,5 (n:3)	9,1 (n:3)	25,0 (n:7)	13,2 (n:7)	12,8 (n:6)
İhmal Endeksi (0-7) ortalaması	1,49 (ss: 1,1)	0,61 (ss: 0,8)	1,19 (ss: 1,1)	1,72 (ss:0,	1,89 (ss: 1,3)	1,41 (ss:1,	1,57 (ss:1,

Doğum sonrası ilk yıl sağlık kontrolüne düzensiz götürme, hastalandıkça götürme ya da hiç götürmeme sorusuna göre ihmal durumuna bakıldığında, erkek çocuklarının %8,5 oranı ile kız çocuklarının %1,9'luk oranına göre erkek çocukların daha çok ihmal edildiği görülmüştür. Sağlık kontrolü ile ilgili ihmal davranışının yaş grubuna göre dağılımına bakıldığında % 7,1'lik oran ile en çok 8-11 yaş ve %6,1 oranla 5-8 yaş aralığındaki çocukların ihmal edildiği görülmüştür. 0-2 yaş aralığındaki çocukların anneleri ise çocukları sağlık kontrollerine düzenli olarak götürdüklerini belirtmişlerdir, yani 0-2 yaş grubu çocukların sağlık konusunda ihmal davranışına hiç maruz kalmadığı görülmüştür. Çocukların yanlarında bir yetişkin olmadan oyun parkında, sokakta, spor sahasında, okul saatleri dışında okul bahçesinde zaman geçirmesi sorusuna 0-2 yaş ve 2- 5 yaş arasındaki çocuklar için %23,1 ile aynı oranda ihmal davranışının mevcut olduğu ve bu ihmal düzeyinin en çok 5-8 yaş arasındaki çocuklarda %54,5 oranında olduğu görülmüştür. Bu ihmal maddesinin cinsiyete göre dağılımı ise erkek (40,4) ve kız (43,4) çocuklarında benzer oranlarda görülmüştür. 2-11 yaş gurubundaki çocuklar yaklaşık %60 oranında günde 2 saatten fazla TV izlemektedir. Bu ihmal maddesinin cinsiyete göre dağılımı ise erkeklerde %61,7 oranı ile daha çok olmakla beraber birbirine yakındır. Annelerin çocuğun arkadaşlarının çoğunu ya da hiçbirini tanımama durumu en çok %15,2'lik oranla 5-8 yaş aralığında görülmüştür. Annelerin çocuklarının arkadaşlarını tanımama durumu erkek çocuklar için %14,9 oranla daha fazladır. Son bir yıl içinde ciddi yaralanma geçirmenin, %10,7 oranı ile sadece 8-11 yaş arası çocukta ve %4,3 oranı ile en çok erkek çocuklarda olduğu belirtilmiştir. Son bir hafta içinde 1 saatten fazla en az 1 kez 12 yaş altı başka bir çocukla tek başına evde kalma, %21,4 oranıyla en çok 8-11 yaş arası çocuklar için ifade edilmişken %14,9 oranıyla erkek çocuklarda daha yaygın olduğu bulunmuştur. Son bir hafta içinde 1 saatten fazla en az 1 kez tek başına evde bırakılma %25 oranıyla en çok 8-11 yaş arası çocuklarda görülmüştür. %13,2 oranıyla kız çocuklarının evde yalnız kalma oranının çok az bir farkla erkeklerinden fazla olduğu belirtilmiştir.

Babanın ev işlerinde ve çocuk bakımında sorumluluk alması ile annelerin ihmal ile duygusal ve fiziksel istismarı arasındaki ilişkiyi incelemek için ise öncelikle babanın düzenli olarak ev işlerinde ve çocuk bakımında sorumluluk alma oranı incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 4'teki gibidir.

Babanın ev işlerinde sorumluluk alma oranı en yüksek çocuklarla ilgilenmek maddesinde %58 ve ev için alışveriş yapmak maddesinde %46 bulunmuştur. Babanın

çocuk bakımında sorumluluk alması en çok %42 oranıyla çocukla oyun oynamak ve beraber gezmek maddelerinde benzer oranlarla bulunmuştur. Bunun üzerinden babanın ev işlerinde ve çocuk bakımında sorumluluk alma indeksi oluşturulmuştur. Babaların ev işlerinde ve çocuk bakımında sorumluluk alma endeksleri babaların sorumluluk aldıkları maddeler toplanarak ve bunların ortalaması alınarak hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 5'teki gibidir.

Tablo 4. Babanın Düzenli Olarak Ev İşlerinde ve Çocuk Bakımında Sorumluluk Alma Oranı

Babanın Ev İşlerinde Sorumluluğu	(%)	Babanın Çocuk Bakımında Sorumluluğu	(%)
Çocuklarla ilgilenmek	58,0	Çocukla oyun oynamak	42,0
Ev için alışveriş yapmak	46,0	Beraber gezmek	42,0
Bulaşık yıkamak	8,0	Çocuğun kreş/okul sorunlarıyla ilgilenmek	26,0
Evi toplamak	8,0	Çocuğu uyutmak	21,0
Yemek yapmak	7,0	Yemek yedirmek	20,0
Çamaşır Yıkamak	7,0	Yıkamak	18,0
Temizlik yapmak	7,0	Ders çalıştırmak	17,0
		Çocukla kitap okumak	12,0
		Çocuğun altını değiştirmek	8,0

Tablo 5'e göre, babanın ev içi sorumluluk indeksi 0-7 ortalaması 3,44'tür ve 3,44 altındaki değerler düşük düzey 3,44 ve üstündeki değerler yüksek düzey sorumluluğu ifade etmektedir. Buna göre baba ev içi sorumluluk eşik üstü oranı %45 bulunmuştur. Yine çocuk bakımına sorumluluk indeksi 0-9 ortalaması 5,27'tür ve 5,27 altındaki değerler düşük düzey 5,27 ve üstündeki değerler yüksek düzey sorumluluğu ifade etmektedir. Buna göre baba çocuk bakımına sorumluluk eşik üstü oranı %51 bulunmuştur.

Tablo 5. Babanın Ev İşlerinde ve Çocuk Bakımında Sorumluluk Alma Endeksleri Ortalamaları

Babanın ev işlerinde sorumluluk endeksi (0-7) ortalaması	3,44 (ss: 2,1)
Babanın çocuk bakımında sorumluluk endeksi (0-9) ortalaması	5,27 (ss: 2,6)

Buna göre, babanın ev içi sorumluluk endeksi 0-7 ortalaması 3,44'tür ve 3,44 altındaki değerler düşük düzey 3,44 ve üstündeki değerler yüksek düzey sorumluluğu ifade etmektedir. Buna göre baba ev içi sorumluluk eşik üstü oranı %45 bulunmuştur. Yine çocuk bakımına sorumluluk endeksi 0-9 ortalaması 5,27'tür ve 5,27 altındaki değerler düşük düzey 5,27 ve üstündeki değerler yüksek düzey sorumluluğu ifade etmektedir. Buna göre baba çocuk bakımına sorumluluk eşik üstü oranı %51 bulunmuştur.

Babanın ev işlerine ve çocuk bakımına destek düzeyleri ve çocuğa yönelik şiddet oranları arasındaki ilişki ise ki kare analizleri ile incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 6'daki gibidir.

Tablo 6. Babanın Ev İşlerine ve Çocuk Bakımına Destek Düzeyleri ve Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları (%)

	Düşük Düzey Duygusal Şiddet (D1)		Yüksek Düzey Duygusal Şiddet (D2)		Düşük Düzey Fiziksel Şiddet (F1)		Yüksek Düzey Fiziksel Şiddet (F2)	
Babanın ev işlerinde sorumluluk düzeyi								
	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)
Düşük	38,2	21	18,2	10	38,2	21	3,6	2
Yüksek	68,9	31	15,6	7	33,3	15	4,4	2
Babanın çocuk bakımında sorumluluk düzeyi								
	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)
Düşük	49,0	24	20,4	10	40,8	20	6,1	3
Yüksek	54,9	28	13,7	7	31,4	16	2,0	1

Babanın ev işlerinde sorumluluk alması ile annelerin çocuklarına yönelik ihmal davranışı [$\chi^2(1, N=100) = 5,91; p=,015$] ve annelerin çocuklarına yönelik düşük düzey

duygusal şiddet uygulaması [$X^2(1, N=100) = 9,35; p=,002$] arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Babanın ev işlerinde sorumluluk oranı düşük olan ailelerden annenin çocuğuna yönelik ihmal davranışı oranı %60 (n:33) olarak bulunmuşken bu oran babanın ev işlerinde sorumluluk alması durumunda %35,6 (n:16) olarak daha az bulunmuştur. Babanın ev işlerinde sorumluluğunun düşük olduğu evlerde annelerin çocuklarına düşük düzey duygusal şiddet uygulama oranı %61,8 (n:34) iken babanın sorumluluk alma düzeyinin yüksek olduğu ailelerde annelerin çocuklarına düşük düzey duygusal şiddet uygulaması %31,1 (n:14) oranıyla daha az bulunmuştur. Babanın çocuk bakımında sorumluluğu ile düşük düzey duygusal şiddet [$X^2(1, N=100) = ,351; p=,553$], yüksek düzey duygusal şiddet [$X^2(1, N=100) = ,791; p=,374$], düşük düzey fiziksel şiddet [$X^2(1, N=100) = ,967; p=,325$], yüksek düzey fiziksel şiddet [$X^2(1, N=100) = 1,127; p=,288$] ve ihmal [$X^2(1, N=100) = ,000; p=,997$] arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

SONUÇ

Yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren meydan gelen ekonomik ve sosyal dönüşümler iş, aile ve çalışma hayatını dramatik bir şekilde etkilemektedir (Kul Parlak, 2015). Bu çalışmada da çocuk istismarının anne odaklı araştırılmasında, yeni doğan bebeğin bakımında bir yetişkinin gözetimine ve ilgisine bağımlı olarak yaşaması ve bu bakım veren kişinin genelde anne olması kabulünden yola çıkılarak, babanın ev işlerinde ve çocuk bakımında anne ile sorumlulukları paylaşıyor olmasının annenin yaşantıladığı strese etkisi ve artan/azalan sorumluluklara göre annelerin çocuklarına yönelik ihmal-istismar davranışının ne şekilde değiştiği araştırılmıştır.

Babaların ev işlerinde veya çocuk bakımında sorumluluk alıyor olmaları annenin ev içi bakım yükünü azaltması ve babanın ev içi ilişki kalitesine gösterge olacağı için önemlidir. Bu nedenle, çalışmada babaların ev işlerinde ve çocuk bakımında sorumluluk alma durumu ile annelerin çocuklarına yönelik istismar davranışı arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Babaların ev işlerinde sorumluluk alma ile annelerin çocuğuna yönelik ihmal davranışı arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Babaların çocuk bakımında sorumluluk alma ile annelerin çocuğuna yönelik ihmal-istismar arasındaki ilişkide istatistiksel anlamlılık bulunmasa da babanın çocuk bakımında sorumluluk almanın yüksek olduğu ailelerde yüksek düzey duygusal şiddet ve düşük ve yüksek düzey fiziksel şiddetin oranlarının daha az olduğu görülmüştür.

Babaların ev işlerinde sorumluluk alma oranının düşük olduğu evlerde annelerin çocuğa yönelik ihmal oranı daha yüksek bulunmuştur. Ev içi işler konusunda eşi ile sorumlulukları paylaşmayan anne, bu işleri yapmaya daha çok zaman harcamak zorunda kaldığı ve çocuğuna ayırdığı zamanı görece daha kısıtlı olduğu için çocuğunun sağlık kontrolü, çocukla ev dışında vakit geçirme, çocuğun arkadaşlarını tanımama, çocuğu evde yalnız bırakma gibi ihmal unsurlarını daha çok gerçekleştirmektedir.

Sonuç olarak, annelerin stres düzeyine etki eden faktörlerden babanın ev işlerindeki ve çocuk bakımındaki sorumlulukları eşleri ile paylaşmama durumunun annelerin çocuklarına yönelik ihmal-istismar davranışında bulunma oranlarını arttırdığı, olumsuz yönde etkilediği anlaşılmıştır.

Bulut (1996); ailenin büyüklerinden destek alan annenin, çocuk bakımına ayırdığı zamanın kısalması nedeniyle çocuğuyla daha sağlıklı ilişkiler kurduğunu belirtmiştir. Benzer durum annenin eşi ile çocuk bakım sorumluluklarını paylaşması durumu için de geçerlidir. Kaufman ve Zigler (1987) eşinden ya da birlikte yaşadığı kişi/kişilerden duygusal destek alan annelerin çocukluklarında istismar edilmiş oldukları halde, kendi çocukları ile sağlıklı ilişki kurabildiklerini belirtmiştir.

Çocukların en güvende hissetmelerinin beklendiği yer aileler iken aynı zamanda ihmal ve istismar olgularında çok risk teşkil eden yer yine ailelerdir. Anne-babaların çocuklarını eğitiminde ve/veya sorun çözme süreçlerinde yoğun biçimde duygusal ve/veya fiziksel istismar/ihmal davranışını problem çözmede bir araç olarak kullandıkları bilinmektedir. Toplum tarafından ailenin kadının aktör olduğu özel alana dahil edilmesi; ihmal edilen, arkada bırakılabilen ve koruyucu önlemlerle önleme çalışmaları yapılması önerilen toplumsal bir sorun olarak değerlendirilmelidir (Güler ve ark., 2002).

Son olarak ihmal ve istismarı önlemede uluslar üstü hakların genel ifadesi olan insan hakları odağında ve bunun bir başka formu çocuk hakları odağında çocuğa yönelik şiddetin önlenabilir, politik düzlemde önerilere de ihtiyacı -en temel düzeydeki ailedeki kanıksanmış/hatalı çocuk yetiştirmede istismar davranışının dönüştürülmesinde tartışmasıdır. Çocuk haklarını ve insanın değerini tanıma ve koruma istemleri olarak, yani insanları yalnızca insan oldukları için koruma istemleri olarak ortaya çıkarmak; (Zengin ve Altındağ, 2016) çocuğa yönelik şiddete makro düzeyde etkili bir tartışma ve olası çözüm seçenekleri sunması açısından önemlidir.

KAYNAKLAR

- Bozok, M. (2018). Türkiye’de ataerkillik, kapitalizm ve erkeklik ilişkilerinde biçimlenen babalık. *Fe Dergi: Feminist Eleştiri*. 10(2).
- Bulut, I. (1996). Genç Anne ve Çocuk İstismarı. Ankara: Bizim Büro.
- Çalışkan, Z., Evgin, D., Musalli, E., Akşit, B., Durgun, Ö. ve Türe, N. (2019). Annelerin çocuklarına yönelik istismar-ihmal davranışları ve etkileyen faktörler. *Güncel Pediatri*,17 (3), 387-399.
- Dökmen, Z. (2010). Toplumsal cinsiyet: sosyal psikolojik açıklamalar. (2. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z. ve Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*. 24 (3).
- Karasu, F., Bilgen, F.(2017). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışları. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 7(13), 22-34.
- Kaufman, J. ve Zigler, E. (1987) Do abuse children become abusive parents? *American Journal of Orthopsychiatry*, 57(2), 186-192.
- Kul Parlak, N. (2016). İş-Yaşam dengesi açısından çocuk bakım hizmetleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*.i 58, 159-184.
- Kul Parlak, N. (2016). İş-Yaşam dengesi açısından esnek çalışmanın analizi. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 5(2), 109-137.
- Lamb, M.E. (2010). The Role of Father in Child Development. Hoboken, NJ: John Wiley and Sons.
- Levtov, R.; van der Gaag, N, Greene, M.; Kaufman, M., and Barker, G. (2015). *State of the World’s Fathers: A MenCare Advocacy Publication*. (Washington, DC: Promundo, Rutgers, Save the Children, Sonke Gender Justice, and the MenEngage Alliance.
- ICN, International Nurses Day (2001). Nurses Always There for You: United Against Violence. Geneva: Ant 36-Violence Tool Kit.

Paaviloinen, E., Astedt-Kurki, P., Paunonen-Ilmomen, M. and Laippolo, P. (2001). Risk factors of child maltreatment within the family: towards a knowledgeable base of family nursing, *Int Nurs Stud.* 38(3); 297-3003.

Polat O. (2000). *Adli Tıp*, İstanbul: Der.

World Health Organization (WHO). (2015) "Definition and Typology of Violence." <http://www.who.int/violencepre-vention/approach/definition/en/>.

Yenibaş, R. ve Şirin, A. (2007). *Ailede ocuğun istismarı ve umutsuzluk*. Ankara: Nobel.

Zengin ve Altındağ (2016). Bir İnsan Hakları Mesleđi Olarak Sosyal Hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet.* 27(1) , 179-190 .